

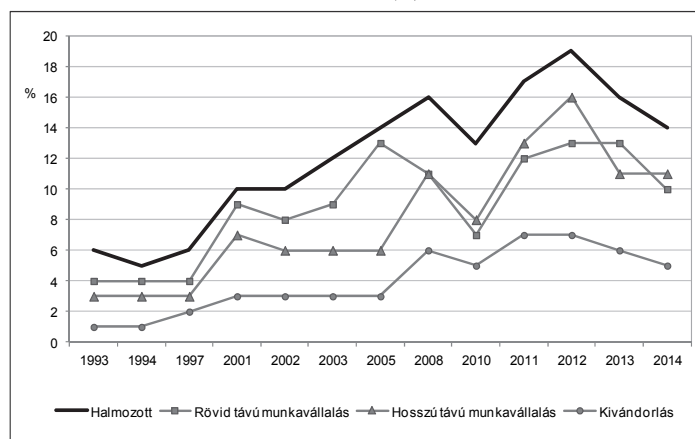
Magyarok külföldön – Mennyien? Kik? Hol?

Blaskó Zsuzsa – Ligeti Anna Sára – Sik Endre

1. Bevezetés

A 2000-es évek közepéig a magyarországi migrációs szakirodalomban – két kivételtől eltekintve¹ – a magyarok külföldi munkavállalásának, illetve külföldre távozásának kutatása szinte nem létezett. A külföldre irányuló migráció elemzésére csupán két közvetett (a migrációs potenciál, illetve a hazaküldött jövedelmek) és két közvetlen, de igen megbízhatatlan makrostatisztikai forrás, a nemzeti statisztikai hivatalok és az Eurostat tükörstatisztikái, valamint a KSH kivándorlási adatokon alapuló hivatalos statisztikai álltak rendelkezésre.

1. ábra. A migrációs szándék alakulása a tervezett migráció időtávja szerint, 1993–2014 (%)

Forrás: TÁRKI Monitor és Omnibusz felvételek, 1993–2014.

¹ Ez a két kivétel a cigányok/romák migrációja, illetve a határon túlról Magyarországra költözött magyarok kvázi-diaszpórikus mozgásai voltak.

A rendszerváltás óta több alkalommal is sor került (Sik–Simonovits 2002; Nyíró 2012; Gödri–Feleky 2013) Magyarországon a *migrációs potenciál*² kutatására. A legfrissebb adatok szerint (1. ábra) Magyarországon a migrációs hajlandóság az 1990-es évekhez képest már az EU-csatlakozás előtt növekedni kezdett. 2010 és 2012 között tovább nőtt, azóta kismértékben csökken.

A migrációs potenciál-adatok alkalmasak a munkaerő-piaci kínálat és/vagy a lakosság politikai-gazdasági hangulata és várakozásai miatti kivándorlási hajlandóság felső becslésére, de ezek alapján a külföldön élők, illetve dolgozók számának becslése nem lehetséges.

Az utóbbi időkben kapott nagyobb figyelmet a *hazaküldött pénzek* mennyiségének becslése. A jelenség természetesen nem új (2. ábra), de mostanában látszik elérni a politika érzékelési küszöbét. (Ezt nyilván a 2004. évi hirtelen növekedés váltotta ki, aminek semmilyen, a migráció terjedelmének változásával kapcsolatba hozható szakmai magyarázata nincs, mint ahogy annak sem, hogy 2007 óta miért stagnál (némi ingadozás mellett) a mutató értéke).³

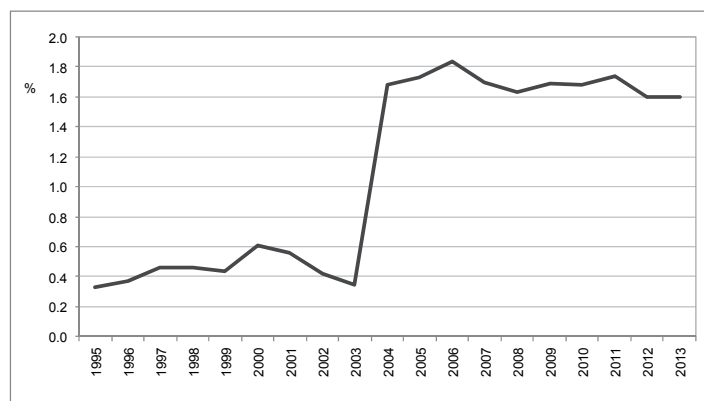
A külföldön élők és munkavállalók számának közvetlen mérésére régóta alkalmazzák a nemzeti statisztikai hivatalok és az Eurostat *makroszintű statisztikáinak* egybevetésén alapuló ún. *tükörstatisztikákat*. Ezek abból a feltételezésből kiindulva, hogy a bevándorlási adatok (és a fogadó ország munkaerő-piaci statisztikái) megbízhatóbbak, mint a kivándorlási adatok, a fogadó ország adatainak alapján becslik egy adott ország kivándorlóinak (külföldi munkavállalóinak) számát. Jól látható ennek a feltételezésnek az igaza a 3. ábrán, ahol a magyarok külföldre költözésének 2007 óta emelkedő trendje sokkal élesebben látszik a „tükörben”, mint a valóságban, valamint az is látható, hogy a tükörstatisztika a reálisnak tarthatóhoz jobban közelítő, magasabb kivándorlószámot mutat.

---

² „*Migrációs potenciálnak* nevezzük azt a szándékot, hogy valaki külföldön vállaljon munkát vagy kivándoroljon (...) a népességben belül mekkora azok köre, akik migrációt terveznek, s milyen társadalmi-gazdasági tényezők növelik, illetve csökkentik egy társadalom (illetve annak valamely csoportja) migrációs potenciálját.” (Sik 2003: 15)

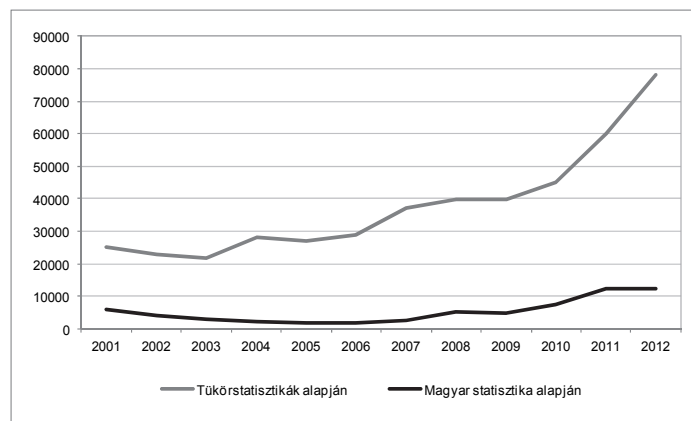
³ A rendelkezésre álló információk módszertana csak részben ismert, s módszertani kétségeket vet fel.

2. ábra. A migránsok által Magyarországra küldött jövedelem a hazai GDP százalékában, 1995–2013

Forrás: Index Mundi: a Világbank IMF- és OECD-adatokon alapuló számításai (lásd <http://www.indexmundi.com/facts/hungary/workers%27-remittances-and-compensation-of-employees>), valamint Benedek (2014) adatai alapján.

3. ábra. A külföldre költöző magyar állampolgárok száma évente 2001 és 2012 között (fő)

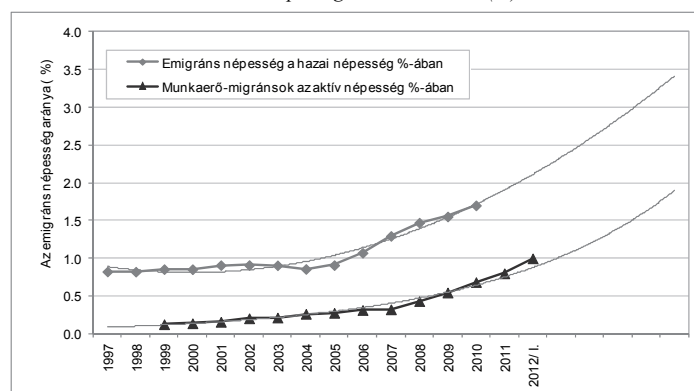

Forrás: Gödri–Soltész–Bodacz-Nagy (2014: 36)

Ám a tükör is csal, amennyiben egyfelől csak az egy évnél hosszabban és az adott országban regisztráltak számát mutatja, és azt is csak az Európai Gazdasági Közösség tagországaira vonatkozóan. Másfelől pedig a tükör nem érzékeny arra, hogy ezek a személyek valóban ott tartózkodnak-e, ahol regisztrálva vannak. És akkor nem szóltunk még az adatfelvételi rendszerek eltéréseiről (emiat nem jelenik meg az angliai munkavállalók zöme ebben az elemzésben⁴), az illegális „túltartózkodásról”, a hazatérők deregisztrálásának hiányáról, az ingázásról, illetve általában a globalizálódó világnak azon migrációs folyamatairól, amelyek a migráció makrostatisztikai adatbázison alapuló elemzését növekvő mértékben teszik lehetetlenné (Hárs–Sik 2009).

Mindenesetre a tükörstatisztika és a makroszintű munkaügyi statisztika kombinációja alapján készült elemzések (Hárs 2013; Czibik *et al.* 2014; Bodnár-Szabó 2014) egyaránt azt mutatják, hogy a migráció növekedésének trendje Magyarországon 2006 után kezdett felgyorsulni, s azóta töretlenül emelkedik (4. ábra).⁵

4. ábra. A migráns népesség aránya a hazai népességben és a munkaerő-migránsok aránya az aktív népességben, 1997–2012 (%)

Forrás: Hárs (2013: 27). A migránsok (külföldön élők) aránya az Eurostat tükörstatisztikák, a munkaerő-migránsok (külföldön dolgozók) aránya a KSH Munkaerő-felvételek megfelelő évi adatain alapul.

⁴ Márpedig a magyarok által például Nagy-Britanniában igényelt adószámok mennyisége nem elhanyagolható (*Nem csökken...* 2014).

⁵ Az ausztriai, angliai és németországi munkavállalás iránti érdeklődés a Google keresések számának alakulásán becsülve (Hajdu–Türe–Tóth 2012: 3. ábra) és a KSH Munkaerő-felvételeinek (MEF) 2011. február és 2014. február közötti adatainak elemzése (Cseres-Gergely 2014) is megerősíteni látszik e trend létezését.

Ebben a tanulmányban a korábbi gyakorlathoz képest a magyarok külföldi jelenlétének elemzése során nem elégszünk meg sem a migrációs szándékok vagy a hazaküldött jövedelem közvetett információinak, sem a „tükrözés” vagy a munkaügyi statisztikák összegereblyezéséből származó bizonytalan adatok elemzésével, hanem az utóbbi időben (2011 óta) született adatfelvételek (lásd *Melléklet, M1. táblázat*) eredeti adatbázisaihoz visszanyúlva próbálunk választ keresni a címben feltett három kérdésre.⁶

2. Mennyien?

Erre a kérdésre öt nemrégiben végzett kutatás adatai alapján kísérünk meg (legalább részleges) választ adni. Az *1. táblázat* első két oszlopában szereplő adatfelvételek – a *Népszámlálás* és a *SEEMIG*⁷ – makroszintű statisztikának, a másik három szociológiai (tehát sokkal kisebb mintán végzett, de sokkal több kérdésre irányuló) kutatásnak tekinthető.

Az *1. táblázat első sorában* látható, hogy a legtöbb adatfelvétel szerint a magyar magánháztartások tagjainak körülbelül 1%-át⁸ tekinthetjük⁹ külföld-

---

⁶ Természetesen tudatában vagyunk annak, hogy a migrációval kapcsolatban más kérdések is feltehetőek, s ezek megválaszolására más módszertani megoldások alkalmazandók. Ilyenek például a „Hogyan?” kérdésre választ kereső esettanulmányok, a „Mennyien? Kik? Hová? Hogyan?” kérdéssnégyest a migránsok egy-egy speciális csoportjával kapcsolatban vizsgáló kutatások (például a menekültek, az ingázók vagy lokális csoportok stb. körében. Ilyen típusú kutatások (jellemzően könyvhosszúságú PhD-disszertációk) tömege olvasható (és tölthető le) az *International Migration, Integration and Social Cohesion (IMISCOE)* honlapjáról: (<https://www.imiscoeconferences.org/publications/imiscoe-book-series/imiscoe-research-series/68-imiscoe-research-series>). Mivel mi a három kérdést a Magyarországról kiinduló migráció egészével kapcsolatban akarjuk megválaszolni, ezért ezeket a megoldásokat nem alkalmaztuk elemzésünk során.

⁷ A SEEMIG a *South-East Europe Programme* stratégiai projektje, amely az Európai Unió és a Magyar Köztársaság társfinanszírozásával valósult meg. A kutatás során, amely a KSH és a Népeségtudományi Kutatóintézet irányításával zajlott le, a *Munkaerő-felvétel* 2013. évi 1. negyedéves adatfelvételéhez kapcsolt kiegészítő kérdésblokk segítségével gyűjtöttünk adatokat a Magyarországról elvándorolt személyekről. Ennek során a MEF mintájában szereplő háztartásokban regisztráltuk azokat a személyeket, akik a háztartásnak vagy jelenleg is tagjai, de a felvétel idején „külföldön töltötték idejük nagyobb részét”, vagy már korábban (egy évnél régebben, de 1989 után) mentek külföldre a háztartásból. Az így beazonosított migráns személyekről tehát nem közvetlenül, hanem valamelyik hazai (volt) háztartás tagjuk révén gyűjtöttünk adatokat. További információkért a kutatásról lásd: www.seemig.eu, valamint Blaskó (2014).

⁸ Az *Életünk fordulópontjai* c. adatfelvételben (NKI 2012) ennél sokkal magasabb értéket (7,4%) kaptak a kutatók. Ez a kutatás azonban csak a 18–49 éves korosztályra koncentrált (Kapitány–Rohr 2013), s mivel a mért korosztályos értéket helytelen lenne a teljes népességre vetíteni, továbbá mert a rövid kérdézési idő (lásd *M1. táblázat*) is torzíthatja a többi kutatás eredményeivel való összevetést, ezért ezt a kutatást az elemzésből kihagytuk.

dön tartózkodónak. Ez az érték jóval kisebb számú külföldön tartózkodó népességre utal, mint ami a tükörstatisztikák eredménye alapján várható lenne. Ez azonban nem meglepő, hiszen a magyar háztartások itthon élő tagjainak feltett, a pillanatnyilag külföldön tartózkodó/dolgozó háztartástagokra (akiket le is tagadhatnak a kérdezettek, s azt sem tudható, hogy a háztartások tagjaik közé számítják-e a már egy éve külföldön tanuló/dolgozó gyereket) vonatkozó kérdés értelemszerűen nem tartalmazhatja a teljes háztartásukkal külföldre költözött honfitársainkat,¹⁰ akik viszont a makrostatisztikákban megjelennek.

1. táblázat. *A külföldön élő/dolgozó magyarok becsült aránya a hazai háztartásokban élőkhez viszonyítva (% , szórás)*

	Népszám- lálás ^a 2011	SEEMIG 2013	SEEMIG OMNIBUSZ 2013	NKI OMNIBUSZ 2013	TÁRKI MONITOR 2012
Külföldön élő/dolgozó háztartástagok	0,70 ^b	0,89 (0,09406)	0,93 (0,0093)	0,96 (0,0992)	0,66 (0,0812)
Külföldön dolgo- zó/élő háztartás- tagot tartalmazó háztartások	2,2 ^c (0,36)	1,77 (0,13)	1,98 (0,1395)	2,1 (0,1778)	1,86 (0,1350)

Megjegyzés: Az arányokhoz tartozó szórást az értékek alatt zárójelben tüntettük fel. Az adatfelvételekről lásd *M1. táblázat*.

^a 10%-os véletlen minta; ^b a napi ingázók aránya 0,3%; ^c a rövid távú és (az összes) migráns személyt tartalmazó háztartások.

Nem találunk az öt vizsgálat eredményei között nagy eltérést akkor sem, ha az elemzés alanyául a háztartást tekintjük: a háztartások 2-3%-ához tartozik olyan háztartástag, aki a felvétel idején külföldön tartózkodott.¹¹

⁹ Ha nem az összes háztartástagra, hanem a foglalkoztatott megkérdezettekre vonatkozik a kérdés, akkor például a hátrányos helyzetű kistéleptülésen élők körében a külföldön dolgozók aránya 3% (Gregor-Sik 2014). Ebben a kutatásban feltehetően az ingázás súlyára utal az, hogy a külföldön dolgozók aránya az átlagosnak több mint kétszerese (8%) a Nyugat-Dunántúli hátrányos helyzetű kistéleptüléseinek élők között.

¹⁰ Azok a háztartások, akik teljes egészükben külföldre távoztak, a legtöbb adatfelvételtől hiányoznak. Arányukat nem ismerjük (egy adatfelvétel a társasházak esetében a lakások 8%-áról kapott ilyen információt (GKI 2013), tehát csak azt tudjuk, hogy e tekintetben becslésünk lefelé torzít).

¹¹ Az itt szereplő kutatások becsléséhez képest sokkal magasabb (a háztartások 9%-a) a GKI 2013-as adatfelvételének erre vonatkozó értéke.

Mint később látni fogjuk, a migráció folyamatának jobb megértését szolgálja, ha nemcsak a teljes népességre, hanem annak szűkebb halmazaira is elvégezzük a migránsok számának becslését. Ennek megfelelően előbb nagyjából a munkaképes korúakra, majd a foglalkoztatottakra, illetve közülük is a fiatalabbakra szűkítettük le a becslés körét. A 2. táblázatban látható, hogy az átmenetileg külföldön tartózkodók, illetve az ingázók aránya a teljes népesség 1. táblázatban olvasható arányához képest (0,7%, illetve 0,3%) valamivel magasabb a 18–65 évesek körében, kétszeres az ilyen korú foglalkoztatottak és több mint háromszoros a 18–35 éves foglalkoztatottak körében.

2. táblázat. Az átmenetileg külföldön tartózkodók és az ingázók aránya a népesség egyes csoportjaiban, 2011 (%)

	Elemzés (N)	Átmenetileg külföldön tartózkodók	Napi ingázók	Összesen
18–65 évesek	656 618	1,0	0,4	1,4
18–65 éves foglalkoztatottak	389 633	1,5	0,7	2,1
18–35 éves foglalkoztatottak	138 375	2,3	0,8	3,1

Forrás: A 2011-es Népszámlálás 10%-os véletlen mintája.

3. Kik?

Ahogy a migránsok létszámának becslése során nem lehet egyetlen számmal válaszolni a kérdésre, hogy „Hányan vannak?”, ugyanúgy nehéz a migránsok társadalmi összetételének meghatározása is. Ezért kétszer futunk neki a „Kik?” kérdés megválaszolásának: első nekifutásra több, mostanában végzett kutatás¹² adatának felhasználásával, de csak a lehető legegyszerűbb szocio-demográfiai változók segítségével jellemezzük a migránsok társadalmi összetételét. A második nekifutás során csak két adatbázissal dolgozunk, de többváltozós elemzéssel szemléltetjük a migráció bekövetkezésének esélyét befo-

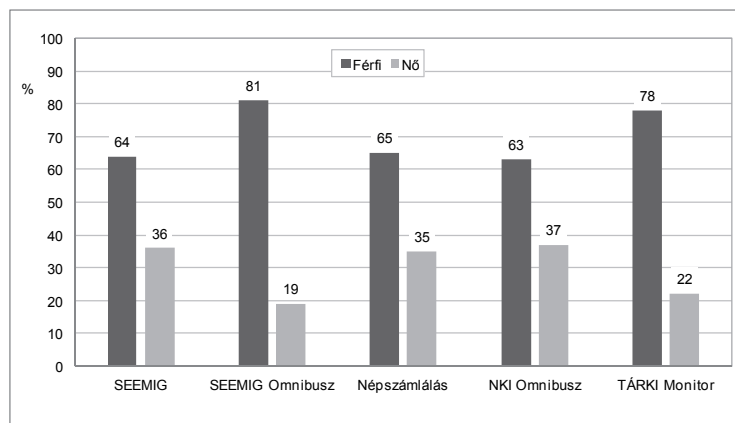
¹² Azokat a kutatásokat, amelyekben a kérdezettek körében vizsgálták a jelenleg vagy a „valaha” külföldön élők/dolgozók arányát, itt nem elemizzük, mivel feltételezzük, hogy ezek összetételét erősen torzítja a kérdezett elérésének eltérő esélye. Ezekben a kutatásokban is azt tapasztaltuk, hogy a külföldön dolgozók aránya az átlagosnál magasabb a férfiak és a szakmunkásképzőt végzettek körében, és az életkor hatása a „valaha migráltak” körében is megegyezik a többi kutatás eredményeivel (Sik–Szalai 2013).

lyásoló tényezők szerkezetét. A többváltozós elemzésben a SEEMIG-adatok a 2009 után külföldre költözöttek csoportját vizsgálja (köztük olyanokat is, akiket ma már nem tekintenek a háztartás tagjának¹³), a 2011-es Népszámlálás pedig azokat, akiknek külföldön tartózkodása a felvétel időpontjában rövidebb volt 12 hónapnál.

3.1. A migránsok társadalmi összetétele

Valamennyi felmérés esetében igaz az a szakirodalomból jól ismert tény, hogy a migránsok körében a férfiak aránya magasabb, mint a nőké, de a férfi-többség mértéke már nagyon eltérő, ami nyilván az egyes adatfelvételek eltérő sajátosságaival (lásd *M1. táblázat*) függ össze (*5. ábra*).

5. ábra. A külföldön élő/dolgozó férfiak és nők aránya az összes migráns háztartástag körében a vizsgált adatfelvételekben (%)

Forrás: Lásd *Melléklet, M1. táblázat*.

Megjegyzés: Az adott kutatás teljes mintájához képest ez az eltérés minden esetben szignifikáns.

Mivel a migráció mértéke Magyarországon csak az utóbbi években gyorsult fel, ezért esetünkben érvényes lehet a szakirodalomnak az a megállapítása is, hogy a migrációs folyamat beindulásának első időszakára erős férfi-

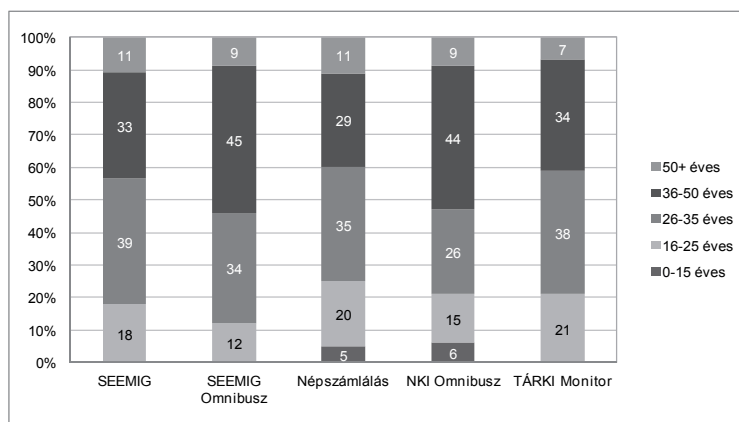
¹³Némileg eltérő migráns csoportokra vonatkozó megoszlásokat mutat be a SEEMIG-adatokon Blaskó és Gödri (2014a, 2014b).

többség jellemző, ami a migrációs folyamat terebélyesedése során veszít erejéből (Massey–Goldring–Durand 2011).

Az adatfelvételek eltérő korintervallumai ellenére minden esetben azt tapasztaljuk, hogy a külföldön élő magyarok körében a 26–50 éves korcsoportok aránya a legnagyobb (6. ábra).

6. ábra. A külföldön élő/dolgozó magyarok korcsoport szerinti megoszlása – az összes migráns háztartástag körében (%)

Forrás: Lásd 5. ábra.

Megjegyzés: Az adott kutatás teljes mintájához képest ez az eltérés minden esetben szignifikáns.

A 3. táblázatban egyetlen adatfelvétel segítségével, de a migránsok tágabb körében¹⁴ vizsgáljuk a migránsok társadalmi összetételét.

Látható, hogy a férfiak aránya mindhárom migráns halmaz esetében a MEF-beli aránynál magasabb. Ám ez különösen a többi háztartástagot itthon hagyók csoportjában igaz (azok közül is kiugró mértékben a rövid távú, „jelenlegi háztartástagként” nyilvántartottak között), míg a hosszabb távú migránsok körében, illetve a teljes kivándorolt háztartásokat is tartalmazó csoportban már jóval mérsékeltebb a férfítöbbség.

Az életkor esetében azt látjuk, hogy az 50 évesnél idősebbek aránya mindhárom migráns csoportban sokkal alacsonyabb, mint a hazai lakosság

¹⁴ Bevonva az elemzésbe minden, 2009 után külföldre költözött háztartástagot, majd a SEEMIG-vizsgálattal elért teljes migráns kört (időkorlát nélkül).

egészeben. Az első két fiatal korcsoportban sokkal, a harmadik halmazban (a 36–50 évesek körében¹⁵) kissé magasabb a migránsok aránya.

3. táblázat. A MEF teljes népességének és a külföldön dolgozó magyarok három halmazának megoszlása a legfontosabb szocio-demográfiai dimenziók szerint (%)

	MEF összes 15–74 éves háztartástag	2009 után külföldre költözött háztartástagok	Összes, 2009 után külföldre költözött személy ^a	Összes külföldre költözött személy a SEEMIG- adatfelvételben
Elemszám	61 757	470**	629**	1430**
<i>Nem</i>				
Férfi	48	56	54	52
Nő	52	44	46	48
<i>Összesen</i>	100	100	100	100
<i>Korcsoport</i>				
16–25 éves	15	26	23	12
26–35 éves	19	43	44	39
36–50 éves	28	26	27	34
51 éves és idősebb	38	5	6	15
<i>Összesen</i>	100	100	100	100
<i>Iskolai végzettség</i>				
Alapfokú	25	10	8	6
Szakmunkásképző	25	26	24	25
Középfokú	32	37	38	33
Felsőfokú	18	26	28	32
<i>Összesen</i>	100	100	100	100

Forrás: Lásd Melléklet, M1. táblázat.

Megjegyzés: ^a idesorolva a migránsok egy szélesebb körét és részben a teljes háztartásukkal együtt kiköltözötteket, illetve a háztartástagok külföldön élő testvéreit is.

** A MEF összes háztartáságjának megoszlásától szignifikánsan ($p = 0,0000$) eltérő érték.

Az iskolai végzettség esetében azt találjuk, hogy a felsőfokú végzettségűek aránya a migránsok mindhárom csoportjában sokkal magasabb, az alapfo-

¹⁵Ami abból is következhet, hogy a korábban kivándoroltak aránya ebben a csoportban magasabb, ami ezt a csoportot „idősebbé teszi”.

kü végzettségüké alacsonyabb, mint a MEF-ben, ugyanakkor a szakmunkásképzőt végzettek aránya nem, a középfokúaké pedig csak az első két harmad esetében tér el a MEF értékeitől (valamivel magasabb annál).

Végül a Népszámlálás adatai alapján két változó segítségével illusztráljuk, hogy miben térnek el azok a háztartások, amelyekben van migráns háztartástag, azoktól, amelyekben nincs (4. táblázat).

4. táblázat. A lakástulajdon és az egy főre jutó lakóterület típusainak aránya az összes háztartásban és azokban, amelyek háztartástagja legfeljebb, illetve legalább egy éve külföldön dolgozik/él (%)

	Összes háztartás	Legfeljebb egy éve él külföldön	Legalább egy éve él külföldön
Elemszám (fő)	391 760	5859	8635
<i>Lakástulajdon (%)</i>			
Tulajdonos	91	94**	92*
<i>Egy főre jutó lakóterület (%)</i>			
Max. 25 négyzetméter	32	46**	19**
26–30 négyzetméter	13	15	13
31–40 négyzetméter	17	19	19
41–60 négyzetméter	22	14	28
Min. 61 négyzetméter	16	6	21
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Forrás: a Népszámlálás 10%-os véletlen mintáján végzett saját számítások.

Megjegyzés: Az összes háztartás megoszlásától szignifikánsan eltérő érték: * $p = 0,05-0,0001$; ** $p = 0,0000$.

Látható, hogy míg a rövid és a hosszú távú migránsok egyaránt nagyobb eséllyel kerülnek ki olyan háztartásokból, akik tulajdonosai¹⁶ a lakásnak, amelyben élnek, addig e két csoport nagyon eltérő körülmények közül – az előbbieket zsúfolt, az utóbbiakat tágas lakásokból – indultak útnak.¹⁷

¹⁶ A TÁRKI Monitor esetében is érvényes ez az összefüggés: a háztartások 88%-a, a migráns háztartások (N = 91) 96%-a tulajdonosa a lakásnak/háznak, de mivel itt a korábbi migránsok is szerepelnek, ezért az összefüggés fordítva is érvényes, ti. a migráció lehetővé tette a lakás-, illetve házvásárlást.

¹⁷ A TÁRKI Monitor esetében a rövid távú migránsok körében tapasztalt összefüggés az érvényes: a háztartások 50%-a, a migráns háztartások (N = 91) 54%-a lakik olyan lakásban, ahol az egy főre jutó lakóterület kevesebb mint 25 négyzetméter.

3.2. A migráció társadalmi mechanizmusa

Az első modellben azt vizsgáljuk, hogy – összehasonlítva a háztartásokban élő hasonló korú népességgel – milyen tényezők befolyásolják a migrációt a SEEMIG, majd a Népszámlálás adatainak esetében. Elemzésünket a SEEMIG modelljében a Magyarországról a 2009 után kivándorolt, 15–50 éves korosztály tagjaira szűkítettük le, mert ettől a homogenizációtól várhatuk leginkább a közelmúlt migrációs mozgásainak mechanizmusának jobb megértését.¹⁸ A SEEMIG-modell függő változója tehát azt mutatja, hogy az illető személy (akit egy magyarországi háztartásban még háztartástagként vagy volt háztartástagként nyilvántartanak) 2013. I. negyedévében külföldön élt-e (5. táblázat, 1. oszlop); a Népszámlálás modellé pedig azt, hogy az adott háztartástag a felvétel előtti 12 hónap során külföldre költözött-e (5. táblázat, 2. oszlop).

5. táblázat. A migráció esélyét befolyásoló tényezők modellje a 15–50 évesek körében a SEEMIG-kutatás és a Népszámlálás esetében (logisztikus regresszió esélyhányadosai)

	SEEMIG	Népszámlálás
<i>A modell ereje</i>	8% (Nagelkerke R ²)	5% (Pseudo R ²)
Férfi (nő)	1,2	1,8**
<i>Családi állapot (nőtlen, hajadon)^a</i>		
Házaspár	0,6*	0,7**
<i>Korcsoport (21–30 éves)</i>		
15–20 éves	0,2**	0,4**
31–40 éves	0,7*	0,7**
41–50 éves	0,5**	0,5**
<i>Iskolai végzettség (8 általános)</i>		
Szakképzés	2,4**	3,6**
Érettségi	2,1*	2,7**
Főiskola	4,1**	3,2**
Egyetem	2,7*	5,0**

¹⁸ Lásd a releváns népesség megközelítést (Sik 2003), ami lehetővé teszi, hogy a makroszintű becslés csak a népesség migrációs potenciál szempontjából értelmes részére vonatkozzon, illetve hogy kiszűrjön olyan tényezőket (esetünkben a magas életkort), amely elfedi a többi tényező hatását.

	SEEMIG	Népszámlálás
<i>Testvérek száma (nincs testvére)</i>		
1 testvér	1,1	–
2 vagy több testvér	1,5**	–
<i>Településtípus (Budapest)</i>		
Megyei jogú város	0,6*	0,6**
Város	1,2	0,8**
Község	0,9	0,8**
<i>Régió (Közép-Magyarország)</i>		
Nyugat Dunántúl	0,6*	1,8**
Közép Dunántúl	1,3	1,9**
Dél Dunántúl	2,3**	2,9**
Dél Alföld	1,4	2,0**
Észak Alföld	0,9	1,7**
Észak Magyarország	1,4	2,2**
Van kiskorú háztartástag (nincs)	0,5**	–
Van munkanélküli háztartástag (nincs)	0,8	–
<i>Legiskolázottabb háztartástag végzettsége</i>		
Szaktanácsképzőt végzett	0,7	–
Érettségizett	0,7	–
Felsőfokú végzettségű	0,6	–
Állandó	0,0	–

Megjegyzés: A referenciacsoport zárójelben szerepel.

^a Ebbe a csoportba tartoznak az életjárási kapcsolatban élők is.

Szignifikanciaszintek: * $p = 0,05-0,01$; ** $p = 0,01\%$ alatti szinten szignifikáns.

Látható, hogy a SEEMIG-modellben a legfeljebb 8 általános iskolát végzettekhez képest minden iskolázottabb csoport tagjai többszörös valószínűséggel hagyják el az országot: legnagyobb ennek valószínűsége a főiskolát végzettek és az egyetemi diplomát szerzettek körében (4-szeres, illetve közel 3-szoros). Ami az életkort illeti: a legfiatalabbak (a referenciacsoportként kijelölt 21–30 éves korcsoport) megy legnagyobb eséllyel külföldre. Hozzájuk képest a harmincasok külföldön élésének valószínűsége 75%-os, a 41–50

éveseké feleakkora, míg a 15–21 éveseké csupán 17%. A nőtlenekhez és a hajadonokhoz képest¹⁹ a házások szignifikánsan alacsonyabb arányban költöznek külföldre. Az, hogy valakinek kettő vagy még több testvére van, mint egy másfélszeresére emeli a külföldre költözés valószínűségét az „egyikéhez” viszonyítva.²⁰ A nemi hovatartozás hatása a külföldre költözés valószínűségére nem szignifikáns.

Áttérve a háztartás jellemzőinek elemzésére, a megyeszékhelyekről a budapestiekhez képest kevesebben mennek külföldre, ugyanakkor a közép-magyarországi régióban élő háztartásokhoz képest bő kétszeres valószínűséggel vannak külföldön élő tagjai a dél-dunántúli háztartásoknak. Ugyanakkor a nyugat-dunántúli háztartások közül valószínűleg azért élnek kevesebben külföldön, mert az osztrák határhoz közel eső területekre elsősorban az időszakos munkavállalás, illetve az ingázás a jellemző (Hárs 2009). A háztartástagok iskolai végzettsége és az, hogy van-e a háztartásban munkanélküli, nem függ össze a külföldre költözés valószínűségével, de ha van kiskorú (18 év alatti) személy a háztartásban, akkor kisebb valószínűséggel távoznak külföldre a háztartástagok.

A Népszámlálásban átmeneti migránsként azonosítottak esetében (5. táblázat, 2. oszlop) igen hasonló képet mutat. Kisebb eltérés mutatkozik a főiskolai és egyetemi végzettségnek a migráció esélyére gyakorolt hatásában (a Népszámlálásban az utóbbi hatása az erősebb), továbbá a területi tényezők esetében (a budapestiekhez képest a Népszámlálás minden más településtípusából kisebb az átmenetileg külföldre távozás esélye, illetve a közép-magyarországiakhoz képest minden régióból többen mennek külföldre). A két adatfelvétel eltérései ellenére (némileg eltérő migránsdefiníció, nagyon eltérő elemszám stb., lásd *M1. táblázat*), a két regresszió eredményei hasonlóak. Összehasonlításuk alapján kijelenthető, hogy a mai Magyarországon a rövid távú külföldi tartózkodás esélyét növeli, ha a migráns iskolázott, képzett, férfi, hajadon/nőtlen, 21–30 év közötti, budapesti lakos.

A Népszámlálás adatai alapján mód nyílt arra is, hogy a migráció esélyét a társadalom korábban már vizsgált (vö. 2. táblázat) egyes csoportjaiban több magyarázó változó bevonásával elemezzük (6. táblázat).

---

¹⁹ Akik közé az adatfelvétel módjából adódóan az élettársi kapcsolatban élők is beletartoznak.

²⁰ Ez összefügghet azzal a jelenséggel, hogy a testvérek egymás számára társadalmi tőke formájában növelik a migráció esélyét (Palloni–Massey–Cellabos 2011).

6. táblázat. *A migráció esélyét befolyásoló tényezők alap- és bővített modelljei a népesség szűkülő köreibben, 2011 (logisztikus regresszió esélyhányadosai)*

	18–65 évesek		18–65 éves foglalkoztatottak		18–35 éves foglalkoztatottak	
	Alap (1)	Bővített (2)	Alap (3)	Bővített (4)	Alap (5)	Bővített (6)
<i>Pseudo R²</i>	6%	12%	5%	13%	3%	8%
Nem (nő)	1,9**	1,9**	1,9**	1,9**	1,5**	1,4**
<i>Életkor (18–31 évesek)</i>						
32–41 évesek	0,7**	0,9**	0,6**	0,7**	–	–
42–54 évesek	0,4**	0,6**	0,4**	0,5**	–	–
55–65 évesek	0,2**	0,2**	0,2**	0,4**	–	–
<i>Iskolai végzettség (8 általános)</i>						
Szakkunaképző	3,6**	3,4**	2,0**	1,8**	1,7**	1,6**
Érettségi	2,7**	1,7**	1,4**	0,8	1,4**	0,8*
Felsőfok	3,9**	1,5**	1,7**	0,5**	1,7**	0,5**
<i>Településtípus (Budapest)</i>						
Megyeszékhely	0,6**	0,6**	0,6**	0,6**	0,7	0,8
Város	0,8**	0,9	0,8**	0,9	0,9	1,3*
Község	0,8**	0,9	0,8**	1,0	0,9	1,4*
<i>Régió (Közép-Magyarország)</i>						
Közép-Dunántúl	1,7**	1,9**	1,7**	1,9**	1,7**	1,6**
Nyugat-Dunántúl	1,9**	1,6**	1,9**	1,5**	1,7**	1,8**
Dél-Dunántúl	2,7**	2,9**	3,1**	3,4**	3,3**	3,6**
Észak-Magyarország	1,9**	2,8**	2,2**	3,3**	2,2**	2,6**
Észak-Alföld	1,6**	2,2**	1,8**	2,6**	1,9**	2,6**
Dél-Alföld	2,1**	2,3**	2,5**	2,6**	2,3**	3,0**
Roma (nem roma)	–	0,6**	–	0,9	–	0,8
Német (nem német)	–	0,9	–	0,8	–	0,9

	18–65 évesek		18–65 éves foglalkoztatottak		18–35 éves foglalkoztatottak	
	Alap (1)	Bővített (2)	Alap (3)	Bővített (4)	Alap (5)	Bővített (6)
<i>Vallás (római katolikus)</i>						
Református	–	1,0	–	1,0	–	1,0
Más vallású	–	1,1	–	0,9	–	0,9
Nem vallásos	–	1,0	–	1,0	–	1,0
Élt-e már valaha legalább egy évig kül- földön (nem)	–	2,8**	–	2,6**	–	2,7*
Német nyelvtudás (nincs)	–	4,0**	–	4,7**	–	3,2**
Angol nyelvtudás (nincs)	–	2,3**	–	2,6**	–	2,8**

Forrás: A 2011. évi Népszámlálás 10%-os mintáján végzett számítások.

Megjegyzés: A referenciacsoporthoz zárójelben szerepelnek.

Szignifikanciaszintek: * $p = 0,05$ – $0,01$; ** $p = 0,01\%$ alatti szinten szignifikáns.

A 18–65 éves népesség alapmodelljének (1. oszlop) vizsgálatakor az előzőktől alig eltérő eredményeket kapunk: az eltérő korcsoportszerkezettel függ össze, hogy az életkor növekedésével most erősebben és folyamatosan csökken a migráció esélye. A férfiak közel kétszeres valószínűséggel mennek külföldre. A legalacsonyabb iskolai végzettségűekhez viszonyítva a diplomások és a szakmunkásképzőt végzettek közel négyszeres valószínűséggel, de a középfokú végzettségűek is nagyobb valószínűséggel mennek külföldre. Lakóhely tekintetében is lényeges különbségeket láthatunk: a Budapesten élőkhez viszonyítva más településtípusokon élőknek kisebb, ugyanakkor a Közép-Magyarországon élők referenciacsoportjához képest minden más régióban nagyobb az esély a migrációra.

A modell bővítése (2. oszlop) kétszeresére növeli a modell erejét. A korábban már megismert hatásokon túl (ezek csak annyiban változtak, hogy a kor hatása markánsabban érvényesül, illetve az iskolai végzettség ereje valamelyest csökken) azt találjuk, hogy a roma származás kismértékben csökkenti, a vallás nem befolyásolja, ezzel szemben a korábbi migrációs tapasztalat, valamint a munkaerőpiacon értékesíthető (különösen a német) nyelvtudás erősen növeli a külföldre költözés esélyét.

A minta szűkítésével a főbb megállapítások nem változnak sokat: a 18–65 éves foglalkoztatottak körében (3. és 4. oszlopok) az iskolai végzettség hatása erősen csökken, s a bővített modellben ellentétes hatásúvá is válik, és eltűnik a roma származás hatása. A fiatal foglalkoztatottak mintájában (5. és 6. osz-

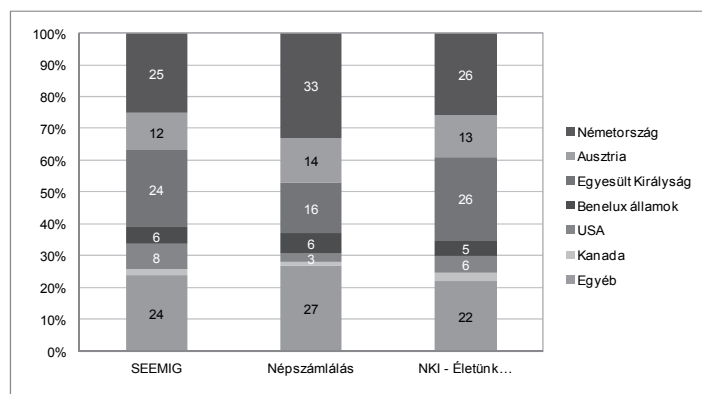

lopok) a 18–65 éves foglalkoztatottakhoz képest csökken a férfiak esélyének mértéke, a bővített modellben a budapestiekhez képest már szignifikánsan magasabb a kisebb városokban és falvakban élők esélye a külföldre távozásra, és kiegyenlítettebbé válik a német és az angol nyelvtudás hatása.

4. Hová?

A harmadik kérdés, amire választ keresünk, a migráció térbeli szerkezete. Mint a 7. ábrán látható, e téren nincsenek nagy eltérések a három kutatás eredményei között: A SEEMIG és az *Életünk fordulópontjai* (NKI 2012) kutatás szerint egyaránt Németország és az Egyesült Királyság a két legfontosabb célország, a harmadik helyen Ausztria található. A Népszámlálás német dominanciát és gyengébb angliai jelenlétet mér.

7. ábra. A leggyakoribb migrációs célországok megoszlása az összes háztartástag körében (%)

Forrás: Lásd a Melléklet, M1. táblázat.

Az itt bemutatott célországok szerinti megoszlás – a német, osztrák, angol hármas dominanciája – ugyanazt a képet mutatja, mint a tükörstatisztikák (Hárs 2013; Gödri–Soltész–Bodacz-Nagy 2014; *Nem csökken...* 2014) és a migrációs-potenciál-kutatások által megrajzolható mentális térképek (Nyíró 2012; Gödri–Feleky 2013).

A Népszámlálás adatai alapján az is megállapítható, hogy társadalmi összetételüket tekintve az egy évnél rövidebb ideig Németországban, Ausztriában és Angliában élők több tekintetben eltérnek egymástól.²¹ A 18–65 évesek között Németországban a legkisebb a nők, a fiatalok és a felsőfokú végzettségűek aránya. Ehhez hasonló képet mutat az Ausztriában tartózkodók társadalmi összetétele, de nagyban eltérő az Angliában tartózkodóké: itt a férfiak és a nők aránya kiegyenlítettebb, a 18–31 évesek aránya igen magas (63%) és a felsőfokú végzettségűek aránya több mint duplája a németországinak.

Míg a Németországban és Ausztriában tartózkodók között alacsonyabb a Budapestről és megyeszékhelyekről jövők aránya (Németországban 26%, Ausztriában 23%), addig az Angliában tartózkodók között ez az arány 41%. Németországba Észak-Magyarországról (19%), Közép-Magyarországról (16%) és Észak-Alföldről (15%) érkeznek a legtöbben, ugyanakkor az Ausztriában tartózkodók 67%-a valamelyik dunántúli régióból származik, Angliába pedig főként Közép-Magyarországról (27%) mennek a magyarok.

A vizsgált demográfiai változók összesített hatását logisztikus regressziós modellel vizsgálva azt találtuk, hogy Németországba nagyobb valószínűséggel mennek alacsonyabb iskolai végzettségűek és idősebbek, továbbá a férfiak másfélszer nagyobb valószínűséggel választják Németországot, mint a nők. Az Ausztriában élést leginkább a földrajzi hovatartozás határozza meg: a dunántúli régiókból jelentősen nagyobb eséllyel, sőt a Nyugat-Dunántúlról migrálók közel tízszer nagyobb eséllyel mennek Ausztriába, mint a Közép-Magyarországon élők. Az Egyesült Királyságba migrált magyarok a legfiatalabbak és a legmagasabb iskolai végzettségűek, és a nők is nagyobb valószínűséggel választják Angliát, mint a férfiak. A nyelvtudás mindhárom ország esetében erős összefüggést mutat a migráció esélyével²²: a Németországban élők 57%-a, az Ausztriában élőknek pedig 74%-a beszél németül. A roma származás nem függ össze a migráció esélyével, de a német nemzetiségűek több mint háromszor nagyobb eséllyel mennek Németországba, mint mások.

---

²¹ Mivel a Népszámlálás szerint a napi ingázók 83%-a Ausztriában dolgozik, ezért az ingázók országok közötti összehasonlító elemzésére nem volt módunk. Ugyanakkor megállapítható, hogy az Ausztriában átmenetileg tartózkodókhoz képest az ide ingázók idősebbek, s ez a különbség még nagyobb, ha csak a foglalkoztatottakat vizsgáljuk (a kint tartózkodók 36%-a, az ingázók 19%-a fiatalabb 31 évesnél). A legnagyobb különbség a két csoport között a régiók esetében látszik: az ingázók 79%-a Nyugat-Dunántúlról érkezik, ezzel szemben az Ausztriában élők mindössze 27%-a nyugat-dunántúli.

²² Bár ebben az esetben nem egyértelmű, hogy a nyelvtudás a kint tartózkodás következménye, vagy a már meglévő nyelvtudás befolyásolta az ország választását.

5. Összefoglalás helyett

A külföldön élő/dolgozó magyarok számáról nagyon sokféle becslés áll rendelkezésre, s ezek a számok sokféle, politika álláspont által is torzított tartalommal töltődnek meg. A becslések értékét több tényező kombinációja alakítja: közük számítjuk-e a napi/heti/havi rendszerességgel ingázókat; azokat, akik nem Magyarországról indulva, ám magyar állampolgárként élnek külföldön,²³ azokat, akik csak néhány hónapra költöznek el, majd visszatérnek – hogy csak néhányat említsünk a definíciós problémák közül. Meghatározó azután a számbavétel módja, azon belül is legfőképpen az, hogy sikerül-e információt gyűjteni a teljes háztartásukkal külföldre vándorlókról, vagy csak azokról, akik hírmondónak hagyják itt korábbi háztartásuk tagjait. Mindig lesznek megbízhatónak tűnő statisztikák, amelyek azokat is migránsként tartják nyilván, akik már régen hazatértek, és olyanok is, amelyek különböző, de nem elhanyagolható nagyságú csoportokat viszont kihagynak a számításból.

Ami kétségtelen, az a migráció növekvő aránya (s ennek gyorsuló trendje), amiből egyfelől az következik, hogy Magyarország sosem lesz többé olyan mértékben zárt világ, mint korábban volt, másfelől, hogy a migráció (mindkét iránya, vö. idegenellenesség és „fogy-a-magyar” érzet) egyre inkább politikai és társadalmi érzelmeket fog gerjeszteni.

A külföldön élők/dolgozók összetételéről is sokféle kép rajzolható, de ebben kisebb az eltérés a különféle kutatások adatai között: jellemzően nagyobb a migráció esélye a fiatalabbak, a hajadonok/nőtlenek, a férfiak, a szakképzettek körében. Még kisebb az eltérés a kutatások között a migráció célországainak összetétele esetében: a német, angol és osztrák irány dominál.

IRODALOM²⁴

Benedek N. 2014: Mennyit küldtek haza a magyarok? Népszava, 2014. jan. 13.

<http://nepszava.hu/cikk/1007793-mennyit-kuldték-haza-a-magyarok>

Blaskó, Zs. 2014: Surveying the absentees – Surveying the emigrants. A methodological paper on the SEEMIG pilot study to survey emigrants from Hungary and Serbia. Working Papers on Population, Family and Welfare. No. 21, Budapest: Hungarian Demographic Research Institute.

²³ S ez nem csupán a határon túl, de ahhoz közel élő magyarokat jelenti, hanem azokat az USA-beli, kanadai, izraeli, ausztrál stb. munkavállalókat is, akik magyar állampolgárság révén juthatnak az EU-ban munkavállalási joghoz.

²⁴ Az *Irodalomban* szereplő letöltések időpontja: 2013. október 11.

- Blaskó, Zs. – I. Gödri 2014a: How to get better data on emigrants? Lessons learned from the SEEMIG pilot study in Hungary and Serbia. European Population Conference, 2014. jún. 28. Konferencia-előadás.
- Blaskó Zs. – Gödri I. 2014b: Magyarok külföldön. Kézirat.
- Bodnár K. – Szabó L. T. 2014: A kivándorlás hatása a hazai munkaerőpiacra. MNB-tanulmányok 114.
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_egyebkiadvanyok_hu/A_kivandorlas_hatasa_a_hazai_munkaeropiacra.pdf
- Czibik Á. – Hajdu M. – Németh N. – Nyíró Zs. – Tóth I. J. – Türei G. 2014: A migráció és a magyar migránsok jellemzői 1999–2011. Tendenciák és a migránsok profilja a KSH Munkaerő-felmérés adatai alapján. Műhelytanulmányok, MT-DP – 2014/4. Budapest: MTA KRTK KTI. <http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1404.pdf>.
- Cseres-Gergely Zs. 2014: Ezért jó a kormánynak a sok külföldön dolgozó. Index, 2014. július 8. http://index.hu/gazdasag/defacto/2014/07/08/ezert_jo_a_kormanyrak_a_sok_kulfoldon_dolgozo/
- Gárdos. É. – I. Gödri 2013: Analysis of existing migratory data production systems and major data sources in Hungary. GKI 2013: Már negyedmillió magyar dolgozik külföldön – 2010 óta gyorsul a „kivándorlás”. Budapest: GKI Gazdaságkutató Zrt.
http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/kulfoldi_mv_20130709.pdf
- Gödri, I. – B. Soltész – B. Bodacz-Nagy 2014: Immigration or emigration country? Migration trends and their socio-economic background in Hungary: A Longer-Term Historical Perspective. Budapest: Hungarian Demographic Research Institute, Working Papers on Population, Family and Welfare. No. 19.
http://www.demografia.hu/en/downloads/Working_Papers/HDRI-WP19-2014-Godri-et-al.pdf
- Gödri I. – Feleky G. 2013: Elvándorló fiatalok? Migrációs tervek a magyarországi 18–40 évesek körében. Korfa, 13. évf. 5. sz. Budapest: KSH–NKI.
<http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/korfa-2013-5.pdf>
- Gregor A. – Sik E. 2014: A hátrányos helyzetű kistélepülések társadalma. Regionális Műhelytanulmányok, 2 sz. Budapest: TÁRKI.
http://www.tarki.hu/hu/publications/WP/regionalis/201402_regionalis_muhely.pdf
- Hajdu M. – Türei G. – Tóth I. J. 2012: Új Magyar Exodus felé? Elemzés a külföldi munkavállalással kapcsolatos internetes keresések forgalmáról a Google Trends alapján. Budapest: MKIK GVI. http://www.gvi.hu/data/papers/migracio_2012_google_elemzes_121012.pdf
- Hárs Á. 2009: Magyarok az osztrák munkaerőpiacon. Ingázók, bevándorlók, munkaerő-migránsok? Kutatási Zárójelentés.
<https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=20226F10B70B2C251311&cid=20226f10b70b2c25&app=WordPdf&wdo=2&authkey=!AEZMjxUfjQcQMng>
- Hárs Á. 2013: Magyarok külföldön – Gondolatok a magyarok külföldi munkavállalásáról. Magyar Tudomány, 2. sz., 286–291. p. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/07.htm>
- Hárs, Á. – E. Sik 2009: Hungary. In: Fassmann, H. – U. Reegers – S. Wiebke eds.: Statistics and Reality: Concepts and easurements of migration in Europe. Amsterdam: Amsterdam University Press, 169–198. p. <http://www.oopen.org/search?identifier=340025;keyword=fassmann>
- Kapitány B. – A. Rohr 2013: A Magyarországon állandó lakcímmel rendelkező 18–49 éves magyar állampolgárok mintegy 7,4 százaléka tartózkodik jelenleg tartósan külföldön. Korfa, 13. évf. 3. sz. Budapest: KSH–NKI.
<http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Korfak/korfa-2013-3.pdf>

- Massey, S. D. – L. Goldring – J. Durand 2011: Folyamatosságok a transznacionális migrációban: tizenkilenc mexikói közösség elemzése. In: Sik E. szerk.: A migráció szociológiája 2. Budapest: ELTE TáTK, 23–50. p.
http://issuu.com/tarki_research/docs/sik_endre_a_migracio_szociologiaja_2
- Nem csökken a kivándorlás 2014. Ténytár, 2014. máj. 7.
http://tenytar.blog.hu/2014/05/07/nem_csokken_a_kivandorlas
- NKI 2012: Életünk fordulópontjai. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
<http://www.eletunkfordulopontjai.hu/index.php/a-kutatasrol>
- Nyíró Zs. 2013: A migrációs potenciál alakulása Magyarországon. Magyar Tudomány, 2013/3. sz., 281–285. p. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/06.htm>
- Palloni, A. – S. D. Massey – M. Ceballos 2011: Social capital and international migration: A test using information on family networks. American Journal of Sociology, vol. 106, no. 5, 1262–1298. p.
- Sik E. 2003: A migrációs potenciál kutatásának alapfogalmai. In: Örkény A. szerk.: Menni vagy maradni? Budapest: MTA Politikatudományi Intézet, 15–18. p.
- Sik, E. 2012: Doomed to failure – with some chance to success: Migration statistics in the 21st century. SEEMIG Presentation in Bratislava, (19–20 Sept.)
http://www.seemig.eu/downloads/presentations/SEEMIG_sik.pdf
- Sik E. – Simonovits B. 2002: Migrációs potenciál Magyarországon, 1993–2001. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. szerk.: Társadalmi Riport 2002. Budapest: TÁRKI, 207–219. p.
<http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a829.pdf>
- Sik E. – Szalai B. 2013: Magyarok külföldön. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Egyenlőtlenség és polarizálódás a Magyar társadalomban. TÁRKI Monitor-jelentések 2012. Budapest: TÁRKI, 74–92. p. http://www.tarki.hu/hu/research/hm/monitor2012_teljes.pdf

Melléklet

M1. táblázat. Az elemzés során felhasznált adatbázisok rövid leírása

	Népszámlálás	SEEMIG	SEEMIG Omnibus	NKI Életünk fordulópontjai	TÁRKI Monitor	NKI Omnibusz
Az adatfelvétel éve	2011	2013	2013	2012	2012	2013
Elemszám (háztartástag/háztartás)	993 6000/ 3 917 600	61 757/ 25 144	5074/ 2019	8917	5357/ 1682	15 908/ 4869
Mintavételi eljárás	–	Töblépcsős, rétegzett háztartási minta.	Kétlépcsős rétegzett mintavétel	–	Kétlépcsős rétegzett mintavétel	Kétlépcsős rétegzett mintavétel
Vizsgált népesség	Összes magyar állampolgár	15–74 évesek	18–x évesek	18–49 évesek	18–x évesek	18–40 évesek
A migráns definíciója	A) Azok a háztartástagok, akik kevesebb, mint egy éve élnek külföldön B) Azok a háztartástagok, akik több mint egy éve élnek külföldön	Azon személyek, akik munkavégzés vagy egyéb ok miatt az idejük nagyobb részét külföldön töltik, akkor is, ha akár hetente hazajárnak	A) Azok a háztartástagok, akik az év nagy részét külföldön töltik B) A 15 év feletti korábbi háztartástagok, akik az év nagy részét külföldön töltik	Akik az adatfelvétel 3 hónapos időszaka alatt külföldön tartózkodtak, és még egy kevés azok közül, akiket nem találtak a kérdezők ^a	A (valaha) legalább hat hónapig külföldön dolgozó vagy tanuló háztartástagok	A külföldön dolgozó vagy tanuló háztartástagok
Az adatfelvétel átlagos időtartama	n. a.	n. a.	37 és 56 perc	Néhány perc	Kb. 60–70 perc	51, 36, 28 és 58 perc

Megjegyzés: ^a Nem tartalmazza az ingázókat, de belekerülhettek olyan személyek, akik ugyan magyar állampolgársággal rendelkeznek, van Magyarországon állandó lakcímük, de soha nem éltek itt (Kapitány–Rohr 2013).
n. a.: nincs adat.